

Euroopa
Komisjon

KESKKONNAVASTUTUSE DIREKTIIV

Mis on keskkonnavastutuse direktiiv?

Looduskeskkonnast sõltub inimeste tervis, õnn ja majandustegevus. Selleks et looduskeskkonda oleks võimalik kasutada ja temast rõõmu tunda nii praegu kui ka tulevikus ning peatada bioloogilise mitmekesisuse vähenemine, hoida ära vee kvaliteedi halvenemine või selle hulga vähenemine ning kaitsta mullastikku, on Euroopa Liidu liikmesriigid kohustatud tegutsema kahju ärahoidmise nimel ning juba tekkinud kahju heastama.

Sellest tulenevalt võeti 2004. aastal vastu keskkonnavastutuse direktiiv, et kehtestada ühine raamistik keskkonnakahjude ärahoidmiseks ja parandamiseks (nt keskkonnakahjude ühtne määratlus, järjepidevam lähenemisviis nende heastamisele jms). Keskkonnavastutuse direktiiv põhineb „saastaja maksab” põhimõttel, mille kohaselt vastutab kahju põhjustanud saastaja vajalike ennetus- ja heastamismeetmete rakendamise eest ning katab nendega seotud kulud. Üldpõhimõte on heastamine, millega taastatakse keskkonnaseisund sellisel kujul, nagu see oli enne kahju tekkimist. Keskkonnavastutuse direktiiv tagab raamistiku kahju ja heastamise hindamiseks.

Seega, võttes arvesse heastamise kulusid, on keskkonnavastutuse direktiivi eesmärk suurendada teadlikkust ning luua stiimul täiendavateks investeeringuteks ennetusmeetmetesse ja keskkonnatavade parandamisse. Kõiki ettevõtjaid, kelle tegevus võib keskkonnavastutuse direktiivi kohaselt olla keskkonnale ohtlik, kutsutakse üles niisuguseid ohte hindama ning võtma vajalikke meetmeid, et neid vähendada.

Kuidas keskkonnavastutuse direktiiv toimib?

- Keskkonnavastutuse direktiivi kohaldatakse tegevusalade suhtes, mis põhjustavad keskkonnavastutuse direktiiviga hõlmatud loodusvaradele kahju või tekitavad sellise kahju otsese ohu¹.

Kui Te olete (tulunduslik või mittetulunduslik) ettevõtja ja Teie tegevus

- vajab seoses saastuse kompleksse vältimise ja kontrolliga keskkonnakompleksluba,
- vajab jäätmeluba,
- on seotud heitvee juhtimisega veekogudesse,
- sisaldab ohtlike ainete, näiteks kemikaalide kasutamist ja vedu,
- on seotud veevõtuga,
- hõlmab ohtlike ainete või valmististe, taimekaitsevahendite või biotsiidide kasutamist, töötlemist, heidet vms,
- hõlmab geneetiliselt muundatud organismide tahtlikku viimist keskkonda,
- hõlmab jäätmevedu,
- hõlmab kaevandusjäätmete käitlemist,
- hõlmab süsinikdioksiidi kogumist ja säilitamist,

vastutate süüst sõltumatult kahju või sellise kahju tekkimise otsese ohu eest, mida Teie tegevus põhjustab veele, pinnasele ning kaitsealustele looma- ja taimeliikidele ja nende looduslikele elupaikadele. See tähendab, et isegi ilma Teie süü või hooletuse tuvastamiseta vastutate ennetus- ja heastamismeetmete võtmise ning nendega seotud kulude eest.

¹ Otsene oht tähendab seda, et keskkonnakahju tekkimine lähitulevikus on piisavalt tõenäoline. „Piisav tõenäosus“ ja „lähitulevik“ on juhtumipõhised mõisted.

Kui Teie tegevus ei hõlma eespool loetletud asjaolusid, olete siiski süüliselt vastutav, ent vastutate ainult kaitsealustele liikidele ja elupaikadele tekitatud kahju eest. See tähendab, et kahju eest vastutamiseks tuleb Teie süü või hooletus kõigepealt tuvastada.

Keskkonnavastutuse direktiivis eristatakse järgmist tüüpi loodusvarasid, millele võidakse kahju tekitada või mis võivad olla otseses ohus:

Kaitsealused liigid ja looduslikud elupaigad

Keskkonnakahju või sellise kahju tekkimise otsene oht, mis avaldab olulist halba mõju kaitsealuste liikide või elupaikade soodsale kaitsestaatusale.

Looduslike elupaikade ja loodusliku linnustiku kaitse direktiivis kindlaksmääratud kaitsealused liigid ja elupaigad ning mõnes liikmesriigis ka riikliku kaitse all olevad liigid ja elupaigad

Vesi

Keskkonnakahju või sellise kahju tekkimise otsene oht, mis avaldab olulist ebasoodsat mõju asjaomaste vete ökoloogilisele, keemilisele ja/või kvantitatiivsele seisundile ja/või asjaomaste vete ökoloogilisele potentsiaalile.

Veepoliitika raamdirektiivis kindlaksmääratud vesi, s.o pinnavesi (sise-, siirde-, ranniku- ja territoriaalveed) ning põhjavesi

Pinnas

Saastumine või sellise saastumise otsene oht, mis kujutab endast ohtlike ainete, valmististe, organismide ja/või mikroorganismide otsese või kaudse sattumise tõttu maapinnale või pinnasesse olulist ohtu inimeste tervisele.

Millal kohaldatakse keskkonnavastutuse direktiivi?

Keskkonnavastutuse direktiivi kohaldatakse eespool nimetatud vetele, pinnasele või kaitsealustele liikidele ja elupaikadele olulist kahju põhjustanud juhtumite korral.

Õigus otsustada kahju olulisuse üle on antud iga liikmesriigi pädeva-(te)le asutus(te)le. Keskkonnavastutuse direktiivis on siiski esitatud selle kohta põhisuunised. Näiteks kui keskkonnakahju mõjutab inimeste tervist, loetakse seda oluliseks kahjuks. Kui aga keskkonnakahju on väiksem kui tavapärane looduslik varieerumine (nt liikide populatsiooni suurus) või kui loodusvara suudab lühikese ajaga täielikult taastuda, ei loeta kahju oluliseks.

Iga füüsiline või juriidiline isik, keda keskkonnakahju mõjutab või tõenäoliselt mõjutab või kellel on seoses sellega muid huve, võib keskkonnakahjust (või sellise kahju tekkimise otsesest ohust) teavitada pädevat asutust, esitades talle asjaomase tähelepanekut toetava teabe, ning tal on õigus vaidlustada pädeva asutuse otsus kohtus või mõne muu sõltumatu ja erapooletu avaliku asutuse kaudu, et tagada üldsuse huvides keskkonnaseisundi parandamise eesmärgil tegutsemine. Nimetatud isikud võiksid kaasata keskkonnakaitset edendavaid vabatahtlikke, elanikke, linnuvaatlejaid, matkajaid, harrastuskalastajaid ja samuti neid, kelle tervist saasteained ohustavad või kes vastutavad laste eest, ning eakaid, kelle tervis on ohus.

Eri tüüpi juhtumid, mis võivad kahjustada

elupaiku ja liike

- Kaitsealuste elupaikade ja liikide otsene kaotamine või hävitamine
- Füüsiline kahjustamine, keemiline saastamine või märkimisväärne häirimine (sealhulgas müra ja vibratsioon)
- Kaitsealuste elupaikade ja liikide saastamine mikroobidega, näiteks halbade põllumajandustavade tõttu
- Kaitsealuste liikide teadlik tapmine (näiteks ebaseaduslik linnujaht)

vett

- Veevõtt, mis põhjustab veekogu koguselise seisundi muutumist
- Kemikaalide vette sattumine tööstuskäitises ladustamisel või kemikaale vedavast veoautost või raudtee paakvagunist (nt õnnetuse tagajärjel)
- Pinnaveekogu paisutamine, mis põhjustab vee ökoloogilise potentsiaali olulist muutumist
- Kemikaalide, nafta ja jäätmete lekkimine maa-alustest ja -pealsetest hoidlatest ning käitamis- ja veorajatistest, mis kahjustab põhja- ja pinnavett (vee keemilist seisundit)

pinnast

- Jäätme põletustehase suitsupuhastussüsteemi rike, mille tagajärjel saastub lähedal asuva elamu piirkonna pinnas raskmetallidega
- Kemikaalide ladustamis-, käitlemis- ja tootmisalalt pärinev juhuslik heide ning kemikaalide sattumine pinnasesse ja põhjavette
- Jäätmete tahtlik lubamatu paigutamine maa-pinnale või pinnasesse, mille tagajärjel tekib gaas (ohtlikud kemikaalid), mis levib lähedal asuvate elamute juurde
- Ohtlike ainete lekkimine pinnasesse ja põhjavette tehase tegevuse lõpetamise tagajärjel

Millal keskkonnastutuse direktiivi ei kohaldata?

Vaatamata Teie ettevõtte tegevusele ei vastuta Te kahju eest, kui selle on põhjustanud

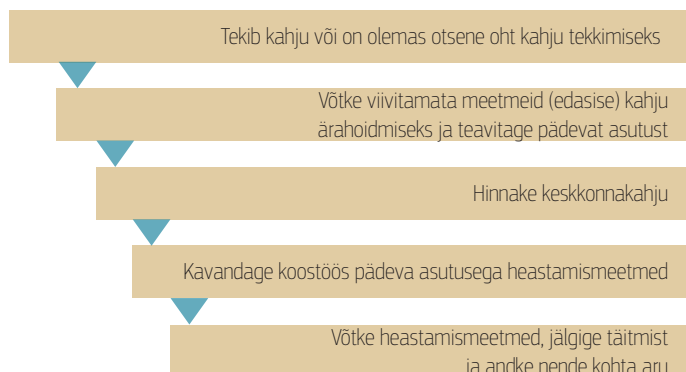
- relvakonflikt, sõjategevus, kodusõda või ülestõus,
- erandlik, vältimatu ja paratamatu loodusnähtus,
- tegevus, mille põhieesmärk on riigikaitse või rahvusvaheline julgeolek või kaitse loodusõnnetuste eest, või
- kindlaks määramata tegevus, näiteks hajusaastuse korral, kui tegevuse ja kahju vahelist põhjuslikku seost ei ole võimalik kindlaks määrata.

Keskkonnastutuse direktiivi ei kohaldata ka järgmistel juhtudel:

- heite, juhtumi või õnnetuse (ja neid põhjustanud tegevuse) suhtes, mis leidsid aset enne 30. aprilli 2007,
- kahju suhtes, kui kahju põhjustanud heitest, juhtumist või õnnetusest on möödunud rohkem kui 30 aastat,
- seoses merel aset leidnud naftareostuse, ohtlike ainete veo, tuumaenergiaalase tegevuse ja muu sellisega, mida reguleeritakse kooskõlas rahvusvaheliste konventsioonidega, ja
- kui ettevõtja saab tõestada, et kahju põhjustas kolmas isik ja see tekkis hoolimata asjakohaste ohutusmeetmete võtmisest või avaliku sektori asutuse antud korralduse/juhise tagajärjel (kaitse kulude eest).
- Olenevalt riigisisest õigusest võite ettevõtjana ennast kaitsta ka juhul, kui
- täitsite täielikult kõiki loatingimusi seoses kahju põhjustanud heite või sündmusega või
- ajal, mil heide sattus keskkonda või juhtum leidis aset, ei peetud teaduslikke ja tehnilisi teadmisi arvestades tõenäoliseks, et heide või juhtum põhjustab kahju.

Mida teha, kui tekib kahju või on olemas otsene oht selle tekkimiseks?

Joonisel on näidatud eri osalejate tegevus kahju või selle tekkimise otsese ohu korral ja juhul, kui on tehtud kindlaks, et juhtum kuulub keskkonnastutuse direktiivi reguleerimisalasse, ning samuti selle tegevuse võimalik järjestus.

Keskkonnakahju või selle tekkimise otsese ohu korral on ettevõtjad kohustatud

- võtma viivitamata meetmeid kahju tekkimise või selle suurenemise ärahoidmiseks,
- teavitama esimesel võimalusel pädevat asutust juhtumist ja võetud ennetusmeetmetest ning
- heastama kahju kooskõlas heastamiskavaga ja võtma meetmeid vastavalt pädeva asutuse soovitudele.

Pärast asjaomase teate saamist on liikmesriigis keskkonnastutuse direktiivi rakendavad pädevad asutused kohustatud

- määrama kindlaks, kas kahju juhtum kuulub keskkonnastutuse direktiivi reguleerimisalasse,
- määrama kindlaks vastutava(d) ettevõtja(d) ja
- nõudma vastutava(te)lt ettevõtja(te)lt viivitamata vajalike ja pikaajaliste heastamismeetmete võtmist.

Pädev asutus võib heastamismeetmeid ka ise rakendada. Sel juhul tuleb tal nõuda kahju põhjustanud ettevõtjalt heastamise, hindamise, haldus- ja muude asjakohaste kulude hüvitamist.

Kuidas kahju heastada?

Veele või kaitsealustele liikidele ja looduslikele elupaikadele põhjustatud keskkonnakahju või sellise kahju tekkimise otsese ohu heastamine toimub kolmel järgmisel viisil: esmane heastamine kohapeal, täiendav heastamine ja kompenseeriv heastamine.

Esmane heastamine:

- viivitamatud meetmed õnnetuse peatamiseks, kahju mini-meerimiseks ja kontrolli alla võtmiseks, edasise kahju ärahoidmiseks ja tagajärgede kaotamiseks. Neid meetmeid nimetatakse ka erakorralisteks (või kohesteks) heastamismeetmeteks (eelnevad enamasti tegelikule esmasele heastamisele),
- kahjustatud kohas võetavad keskpikad kuni pikaajalised heastamismeetmed, mille eesmärk on taastada kahjustatud keskkonna lähteseisund, nagu see oli enne kahju või ohu tekkimist (nn lähteolukorra taastamine).

Täiendav heastamine: kui esmasest heastamisest ei piisa, et taastada keskkonnaseisund sellisel kujul, nagu see oli enne kahju tekkimist (nn lähteolukord), võib kahjustatud paigas teha täiendavaid parandusi. Kui see ei ole võimalik või on liiga kallis, võib niisuguse heastamise teha muus kohas. Näiteks kui kahjustatud kalavarudest on esmase heastamisega võimalik kahjustatud kohas taastada vaid 50% varudest, võib täiendava heastamise ette võtta muus asukohas, et tagada ülejäänud 50% kalavarude taastamine nii, et pärast mõlema koha varude mõõtmist moodustaksid need kokku 100%.

Kompenseeriv heastamine: kui kahju heastamine loodusele esmaste heastamismeetmetega (ja vajaduse korral täiendavate heastamismeetmetega) võtab aega, tuleb rakendada kompenseerivaid heastamismeetmeid, et korvata aja jooksul tekkinud kadusid (vahepealsed kaod).

Pinnasekahju korral tuleb keskkonnavastutuse direktiivi kohaselt saavutada esmase heastamisega vähemalt olukord, kus asjaomased saasteained on kõrvaldatud või kontrolli alla võetud või neid on vähendatud nii, et need ei avalda enam olulist halba mõju inimeste tervisele (sellisel juhul ei ole vaja täiendavaid ega kompenseerivaid heastamismeetmeid).

Lisateave

Keskkonnavastutuse direktiivi ametlik tekst
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:08:32004L0035:ET:PDF>

Euroopa Komisjoni veebileht keskkonnavastutuse direktiivi kohta
<http://ec.europa.eu/environment/legal/liability/index.htm>

Väljaannete talitus

Heastamistegevuse näited

Esmane heastamine:

- koristamine (erakorraline või vahetu heastamine),
- tõkete paigaldamine saastuse edasise leviku takistamiseks (erakorraline või vahetu heastamine),
- kahjustatud koha seisundi ja selle piiride taastamine ning taime- ja loomastiku uuendamine, et kiirendada loodusliku taastumist pärast esmaste heastamismeetmetega seotud sekkumist,
- selliste liikide sissetoomine, mis moodustavad osa loomastiku, sh kalade toiduvõrgust, näiteks selgrootud, kes on hädavajalikud putuktoiduliste loomadele, sh kaladele, ning väikeimetajad, kes on vajalikud röövlindude ja lihasööjatest imetajate jaoks,
- juurdepääsu taastamine niisugustele puhketeenustele ja äritegevusele, mida kahjustatud kohas varem pakuti,
- kahjustatud loodusvarade looduslikku taastumist võib samuti lugeda esmase heastamise osaks.

Täiendav ja kompenseeriv heastamine:

- toimiva elupaiga taastamine selle ajaloolise territooriumi ulatuses, näiteks märgalade taastamine kuivendatud põllumaadel,
- liikide paljunemise parandamine, näiteks lindude pesitsemispaikade kaitsmine kiskjate või inimtegevuse eest,
- kaladele täiendavate elupaikade loomine rännet takistavate tõkete kaotamise teel,
- elupaikade loodusliku seisundi parandamine invasiivsete võõrliikide kõrvaldamisega,
- põhjavee kaitsmine tulevase saastumise eest,
- elupaiga kaitsmine hoidmaks ära selle hävimine arendustegevuse tõttu,
- asjaomases kohas puhkevõimaluste laiendamine või kvaliteedi parandamine,
- niisuguste saastunud alade puhastamine, mille saastumine toimus tegevuse lõpetanud ettevõtja süül.

doi: 10.2779/23035

ISBN 978-92-79-29608-6

9 789279 296086